

Seen and Heard International

Since 1999 a live review site from opera, ballet, concerts, broadcasts, and Theatre

Smetanovo *Tajemství* v ostravské inscenaci je jiskřivá komedie plná akce a výtečného zpěvu

16.03.2024

Autor: Gregor Tassie

Česká republika, Smetana, *Tajemství*: sólisté, sbor a orchestr Národního divadla moravskoslezského / Jakub Klecker (dirigent). Divadlo Antonína Dvořáka, Ostrava, 8.3.2024. (GT)

Realizační tým:

Režie – Tomáš Studený

Scéna – David Janošek

Kostýmy – Eva Jiřikovská

Pohybová spolupráce – Ladislava Košíková

Sbormistr – Jurij Galatenko

Dramaturgie – Juraj Bajús, Eva Františáková

Obsazení:

Malina – Martin Gurbal

Kalina – Martin Bárta

Panna Róza – Anna Nitrová

Blaženka – Soňa Godarská

Vít – Richard Samek

Bonifác – Josef Škarka

Skřivánek – Martin Javorský

Mistr zednický – Jakub Tolaš

Hospodská – Ivana Ambrúsová

Jírka – Aleš Burda

Duch fráter Barnabáše – Roman Vlkovič

Dudák – Jiří Dvořák

Sedmá a předposlední dokončená opera Bedřicha Smetany je často označována za jeho operní mistrovské dílo. Po mimořádném úspěchu *Hubičky* napsala libreto opět Eliška Krásnohorská, které Smetana natolik důvěřoval, že jí nechal v *Tajemství* volnou ruku, Krásnohorská přesto nepřijala za žádné ze svých libret honorář. Nazvat operu *Tajemství* namísto původního názvu *Poklad* byl od skladatele chytrý tah, milovníci

hudby tak mohli spekulovat, o jaké tajemství zde půjde. Skladatel také vtipně přidal do textu zmínku o částce 1200 zlatých, které mu v té době dlužilo Prozatímní divadlo; v opeře konšel Kalina dluží 1200 zlatých Mistru zednickému, a tato částka je v opeře zmíněna dvakrát. Libretistka postavila děj na soupeření mezi rodinami Kalinových a Malinových, a tento svár poněkud připomíná neshody mezi Kapulety a Monteky. Na rozdíl od Shakespeara *Romea a Julie* má však tento příběh téměř pohádkový konec.

Krásnohorská se inspirovala bajkou *La Fontaina Les Femmes et la Secret (Ženy a tajemství)* v zobrazení českého vesnického života a triviální hádkou mezi dvěma konšely. Drama je pak umocněno tím, že se do sebe jejich děti zamilují, ale bez souhlasů rodičů se nemohou vzít, a proto svou lásku drží v tajnosti. Smetana libreto použil jako plátno ke znázornění osobitých charakterů z prostředí, ve kterém pobýval. Dalším motivem opery je dozrávání lásky a překonávání životních překážek. Vedlejší zápletky pojednávají o Kalinově chamtivosti a jeho uražené pýše, zatímco vesničané jsou vykresleni jako komicky ješitní, často opilí, chlípni a klevetiví.

Tato inscenace *Tajemství* poprvé spatřila světlo světa 27. dubna 2017 v Divadle Antonína Dvořáka v Ostravě. Opera se odehrává v Bělé pod Bezdězem na konci osmnáctého století (poblíž vesnice, kde žil sám skladatel). Před předehrou k prvnímu dějství přebíhají Kalina a Malina po jevišti, bojují spolu a jeden z nich odhodí kytici. Bohatě vyšperkovaná předehra představuje několik motivů – motiv tajného pokladu, motiv Kalinův, motiv fugy a drobný hudební motiv podobný árii „Měsíčku na nebi hlubokém“ z Dvořákovy *Rusalky*. Zajímavostí je, že právě Dvořák hrál na violu v orchestru, který uvedl první premiéru *Tajemství*.

Po otevření opony spustí vesničané oslavný sbor „Žitko krásné, bude chleba“. Prvkem realismu ve Smetanově partituře je použití dřevěných špalíků, které znázorňují údory rolníků cepem. Vojenský vysloužilce Bonifác nadbíhá Róze, která ho odmítá. Bonifác si vybaví, že její rodina kdysi odmítla Kalinu, protože byl chudý, a obviní Rózu z toho, že Kalinu stále miluje. Ta však tvrdí, že ji zradil, protože si vzal jinou.

Na scénu posléze vstupují konšelé Kalina a Malina. Kalinu informuje jeho zedník, že dluží 1200 zlatých za svůj nový dům. Mezi vesničany, kteří se staví buď na stranu Maliny, nebo Kaliny, propukne hádka, tu však zarazí zpěvák Skřivánek doprovázen kytarou nádhernou baladou „Ó, slyš to, předaleký světe“. Jeho píseň naznačuje urovnání sporu mezi Malinou a Kalinou, Kalinův dluh je však příčinou další hádky. Dudák zahraje českou lidovou píseň a vesničané začnou tančit energickou polku, rozzlobený Kalina však muzikanta srazí na zem. Kalinův syn Vít a Malinova dcera Blaženka rvačku zastaví, uklidní své rodiče a odvedou je. Bonifác pak objeví dopis zesnulého fráteru Barnabáše, v němž zmiňuje tajný poklad, jehož nalezení by mohlo vyřešit Kalinovy finanční potíže. Kalina požádá Víta a Bonifáce, aby o tom nikomu neříkali, starý voják to však prozradí svým přátelům. Ve Smetanově orchestrální partituře se velmi decentně ozývá motiv *Z českých luhů a hájů* ve scéně, kdy se Vít a Blaženka za měsíčního světla políbí. Tento okamžik však naruší Skřivánek, který jejich tajemství zlomyslně vyzradí pomocí hlásné trouby.

Ve druhém dějství Kalina podniká kroky k získání pokladu a zpívá o své zoufalé situaci – „Jsem žebrák! Po uši až zadlužen!“ – a své touze po zlatě, kterým chce získat zpět svou dávnou lásku Rózu. Pak usne a v jeho snu vidíme průvod duchů, včetně fráteru Barnabáše. Ti mu radí, že má poklad hledat dále, riskuje tím však ztrátu duše a věčnost v pekle: „Matičko Boží, obětuj!“ Kalina, otřesený noční můrou, se probouzí a začíná se modlit: „Toť podívání pěkné!“ Mladí milenci Vít a Blaženka se setkají, ona ho požádá, aby jejich lásku držel v tajnosti, zaslechne je však starý Bonifác, který v dalším komickém okamžiku nyní vyzradí jejich tajemství úplně všem. Vrcholem je árie Rózy, která stále miluje Kalinu. Starý Bonifác jí řekne, že i on k ní stále chová city, ona však Bonifáce opět odmítá. Následně Kalinu najdou, jak kopá poklad, a nakonec zmizí ve slujích i přes snahy Rózy jej zastavit.

Na začátku třetího dějství vesničané obírají chmel („Rádi a veselí pomůžem při chmeli“) a prosí Blaženku, zda by jim nezaspívala. Její árie „Což ta voda s výše strání“ však odráží její smutek a neklid. Rozrušený vesničané prosí Malinu, aby jí dovolil vzít si Víta. Ten nakonec souhlasí, jeho podmínkou však je, aby o Blaženčinu ruku přišel prosit Vítův otec Kalina; ten ale není k nalezení. Bonifác tvrdí, že Kalina je pryč už nadobro, pak všem pošetile prozradí tajemství o skrytém pokladu a klade jim na srdce, aby si to nechali pro sebe. Zoufalý Vít následně prohlásí, že se vydá na rok na zkušenou a prokáže, že je Blaženky hoden. Vesničané se dohadují o sňatku Víta s Blaženkou, ale náhle se ozvou hlasité rány, když se z kamen vynoří Kalina a oznámí, že se pokladu vzdal, protože miluje Rózu. Vítek s Blaženkou dostanou souhlas se vzít a vše skončí šťastně.

Zápletka je často obtížně sledovatelná, občas připomíná frašku Bratří Marxových, v jejím jádru je však komedie o malicherné chamtivosti a ctižádosti vedle lásky a ctnosti. Operu zdobí okouzující árie, duety a sbory, které následují rychle za sebou a snadno tak udrží pozornost publika.

Ze zpěvaček vynikala Blaženka Soni Godarské, i když její postava nebyla tak jasně vymezena jako v její předchozí roli ve *Dvou vdovách*. V *Tajemství* se objevuje více postav, které nejsou tolik přesvědčivé, sofistický soprán Godarské byl i přesto jedním z vrcholů inscenace. Výborná byla i Róza Anny Nitrové, jejíž kontraalt jemně vykresloval nejprve city zrazené milenky a následně obrod její náklonnosti ke Kalinovi. Z mužských postav skvěle vynikl Kalina Martina Bárty, v němž se mísila dětská ješitnost s chamtivostí, a jeho výkonu se přiblížil jen Bonifác Josefa Škarky. Richard Samek a Martin Gurbaľ nedostali v rolích Víta a Maliny tolik prostoru vyniknout, sbor byl však vynikající a doplňoval zábavné momenty na jevišti.

Orchestr výborně dirigoval Jakub Klecker a opět se ukázalo, že je v něm spousta virtuozních hudebníků, obzvlášť mezi dechovými nástroji. Skvělá byla i režie Tomáše Studeného, který nechal vyniknout veškerou komičnost této Smetanovy opery.

Choreografie rvačky Ladislavy Košíkové byla výborně zvládnutá a barevné kostýmy Evy Jiříkové – od růžové až po zelenou na pozadí květnatého pastorálního prostředí

scény Davida Janoška – to vše dokreslovalo nádhernou vesnickou estetiku této opery, která představuje další ostravský úspěch v rámci týdenní oslavy výročí tohoto významného skladatele.

* Poznámka dramaturga NDM – některé informace o struktuře díla, které autor v textu uvádí, se plně neshodují se skutečností.

Jedná se o český překlad původní recenze v angličtině na odkaze <https://seenandheard-international.com/2024/03/smetanas-the-secret-is-a-sparkling-comedy-packed-with-swift-moving-action-and-brilliant-singing-in-ostrava/>

Překlad zpracovala agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektura Juraj Bajús.